

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul VI, nr. 1, iunie 2024
Volume VI, issue 1, june 2024
Volume VI, no. 1, juin 2024**

Iași
Editura PIM, 2024

COLECTIVUL ȘTIINȚIFIC/SCIENTIFIC BOARD/LE COLLECTIF SCIENTIFIQUE

Prof. univ. dr. Florin PINTESCU, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Conf. univ. dr. Ioan DĂNILĂ, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Col (r) dr. Tiberiu TĂNASE, secretar Divizia Istoria Științei, Academia Română
Comandor (ret) Gheorghe VARTIC, Comisia Română de Istorie Militară
Cercetător științific II dr. Mircea Gheorghe ABRUDAN, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca
Cercetător științific principal III dr. Corneliu CIUCANU, Academia Română-Filiala Iași
Prof.univ.dr. Virginia POPOVIĆ, Universitatea Novi Sad, Serbia
Conf.univ.dr. Mircea MARAN, Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț, Serbia
Prof. dr. Daniel DIEACONU, Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Integrare Regională al Universității din București
Asist. univ. dr. Ioan FĂRMUȘ, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Prof. Mihaela CHELARU, șef serviciu Arhivele Naționale Bacău

COLECTIVUL DE REDACȚIE/EDITORIAL BOARD/ ÉQUIPE ÉDITORIALE

Editor șef: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Editori: prof. drd. Elena PREDA, dr. Valentin IOAN, prof. Marius- Emanuel SANDU
Secretari de redacție: maior. drd. Marcel IOAN, prof. dr. Emanuel BĂLAN
Tehnoredactare: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Corectura: prof. Oana STOICA, prof. Nicoleta LIPAN, prof. Mihaela PAVĂL
Grafică și Copertă: prof. Radu-Mihail PINTILIE, informatician Ionela -Diana COZMA
Traducere: limba engleză/ limba franceză: prof. drd. Valentin-Cezar TEODORESCU
Responsabil promovare: prof. drd. Traian ANTON

ISSN 2668-6317

ISSN-L 2668-6317 Revistă open access

© Copyright 2024
Liceul „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț

Tiparul- Editura si Tipografia PIM, Iași

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii. Răspunderea asupra conținutului materialelor revine, în exclusivitate, autorilor.

Adresa/Editorial Office: Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț, str. Slt. Radu Teoharie, 3, 615200, Târgu-Neamț, telefon: 0233791172, mobil: 074456206.

www.revistadeistorielvc.ro

e-mail: analelvcistorie@gmail.com

Revistă fondată în 2019, indexată și înscrisă în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL, Index Copernicus Internațional, CiteFactor, Open Library, ISI index, International Institute of Organized Research, ROAD – Directory of Open Access Scholarly Resources, ResearchBib, ResearchGate, Academia.edu, SSRN, ESJI, Google Academic și Digitales Archiv și Internet Archive.

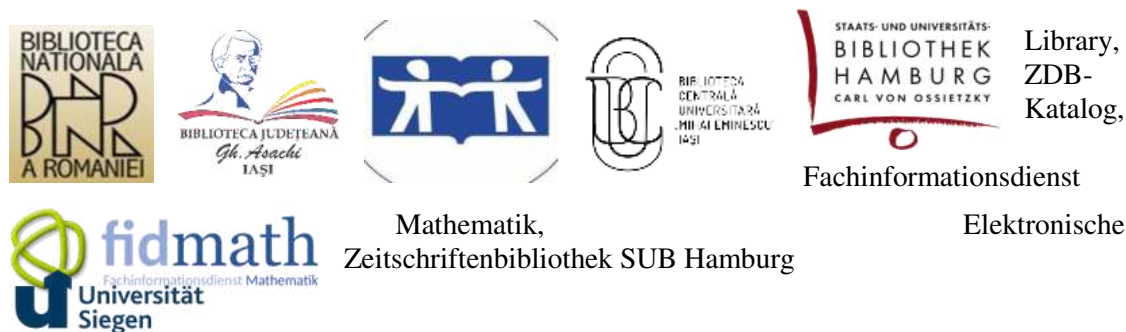

Revistă în curs de indexare în DOAJ, DRJI, JSTOR, ERIH-PLUS, EBSCO și THOMSON ISI

BDI Index Copernicus International. Revistă **evaluată pozitiv** după criteriul citărilor, în **I.C. Journals Master List 2020**, cu un scor ICV (Valoarea Index Copernicus) de **37, 06 puncte**.

SJIF Journal Rank List evaluation process, which resulted in a score given **SJIF 2022 = 3.823** (Scientific Journal Impact Factor Value for 2022).

Revista se regăsește și în bibliotecile publice-Biblioteca Națională a României, Biblioteca Județeană „G.T. Kirileanu”, Piatra Neamț, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași, Biblioteca „Ion Creangă” Târgu Neamț, Siegen University

și digital pe <http://biblioteca-digitala.ro> și www.europeana.eu

CUPRINS-CONTENTS -CONTENU

STUDII ȘI ARTICOLE **STUDIES AND ARTICLES** **ÉTUDES ET ARTICLES**

11

**ASPECTE ALE EROIZĂRII MORTII ÎN TRANȘEE. STUDIU DE CAZ:
MONUMENTE COMEMORATIVE ALE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL ÎN
BACĂUL INTERBELIC**

**ASPECTS OF HEROIZING DEATH IN THE TRENCHES: A CASE STUDY
OF WORLD WAR I COMMEMORATIVE MONUMENTS IN INTERWAR
BACĂU**

**ASPECTS DE L'HÉROÏSATION DE LA MORT DANS LES TRANCHÉES :
ÉTUDE DE CAS DES MONUMENTS COMMÉMORATIFS DE LA
PREMIÈRE GUERRE MONDIALE DANS LE BACĂU DE L'ENTRE-DEUX-
GUERRES**

Claudia-Andreea JALBĂ

13

**MEMORIU DESCRIPTIV AL MAIORULUI FLORIAN MEDREA LA
ORDINUL NR. 1.139 DIN 7 NOIEMBRIE 1919 AL CORPULUI VI
TERITORIAL DE ARMATĂ DIN CLUJ**

**DESCRIPTIVE MEMOIR OF MAJOR FLORIAN MEDREA TO ORDER NO.
1,139 OF NOVEMBER 7, 1919 OF VI TERRITORIAL ARMY CORPS FROM
CLUJ**

**MÉMOIRE DESCRIPTIVE DU MAJEUR FLORIAN MEDREA POUR
COMMANDER NO. 1 139 DU 7 NOVEMBRE 1919 AL DU VI CORPS
D'ARMÉE TERRITORIALE DE CLUJ**

Prof. dr. Dragoș CURELEA

Cezar VASU

27

SERBĂRILE „RESTAURAȚIEI”– SĂRBĂTOAREA UNUI REGE

„RESTORATION” CELEBRATIONS – THE FEAST OF A KING

**LA CÉLÉBRATION DE LA « RESTAURATION » – LA CÉLÉBRATION D'UN
ROI**

prof. dr. Daniel DIEACONU

43

**INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST. STUDIU DE CAZ: PRIMARI
SATULUI ROMOS DIN JUDEȚUL HUNEDOARA ÎN PERIOADA 1945-1950**
**THE ESTABLISHMENT OF COMMUNIST REGIME.CASE STUDY:
MAYORS OF ROMOS VILLAGE IN HUNEDOARA COUNTY DURING THE
PERIOD 1945-1950**

**L'INSTALLATION DU RÉGIME COMMUNISTE. ÉTUDE DE CAS: MAIRES
DU VILLAGE DE ROMOS DANS LE COMTÉ DE HUNEDOARA PENDANT
LA PÉRIODE 1945-1950**

prof. dr. Adela Emanuela ORDEAN

61

ARHIVISTICĂ

ARCHIVE

ARCHIVER

**CÂTEVA MĂRTURII DOCUMENTARE DIN SECOLELE XVII-XVIII
PRIVITOARE LA SATUL IUCAȘUL, ȚINUTUL NEAMȚ, MOȘIA
MĂNĂSTIRII BALICA DIN IAȘI**

**SOME DOCUMENTARY TESTIMONY FROM THE PREVIOUS 17TH-18TH
CENTURIES AT THE VILLAGE OF IUCAȘUL, NEAMȚ COUNTY, THE
ESTATE OF THE BALICA MONASTERY IN IAȘI**

**QUELQUES TÉMOIGNAGES DOCUMENTAIRES DES 17E-18E SIÈCLES
PRÉCÉDENTS AU VILLAGE D'IUCAȘUL, REGION DE NEAMȚ, DOMAINE
DU MONASTÈRE DE BALICA À IAȘI**

Costin CLIT

71

**ASPECTE PRIVIND PLANUL DE APĂRARE A LEGIUNII DE JANDARMI
TECUCI ÎMPOTRIVA PARAȘUTIȘTILOR ÎN ANUL 1943**

**ASPECTS REGARDING THE DEFENSE PLAN OF THE TECUCI
GENDARMERIE LEGION AGAINST PARATROOPERS IN 1943**

**ASPECTS CONCERNANT LE PLAN DE DÉFENSE DE LA LÉGION DE
GENDARMERIE DE TECUCI CONTRE LES PARACHUTISTES EN 1943**

mr. drd. Marcel IOAN

87

FILE DIN ARHIVA UNIVERSITĂȚII „ȘTEFAN CEL MARE” DIN SUCEAVA
ARCHIVE FILES OF "ȘTEFAN CEL MARE" UNIVERSITY OF SUCEAVA
**DOSSIERS DES ARHCHIVES DE L' UNIVÉRSITÉ «ȘTEFAN CEL MARE»
DE SUCEAVA**

drd. Roxana-Melania CORNILĂ (LEUCIUC)

97

ISTORIE LOCALĂ

LOCAL HISTORY

HISTOIRE LOCALE

147

COMEMORAREA LUI ION CREANGĂ ÎN PRESA VREMII

THE COMMEMORATION OF ION CREANGĂ IN THE PRESS OF THE TIME

LA COMMÉMORATION D'ION CREANGĂ DANS LA PRESSE DE L'ÉPOQUE

prof. dr. Emanuel BĂLAN

149

ARHEOLOGIE

ARCHEOLOGY

ARCHÉOLOGIE

161

UNELE CONSIDERAȚII GENERALE REFERITOARE LA CERAMICA ASPECTELOR CUCUTENI, FAZA A/TRYPILLIA, FAZA BI

SOME GENERAL CONSIDERATIONS REGARDING CUCUTENI ASPECTS CERAMICS, PHASE A/TRYPILLIA, PHASE BI

QUELQUES CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES CONCERNANT LES ASPECTS CÉRAMIQUES CUCUTENI, PHASE A/TRYPILLIE, PHASE BI

drd. Alexandru Pascariu

163

ABREVIERI

ABREVIATIONS

ABRÉVIATIONS

185

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

190

**INSTAURAREA REGIMULUI COMUNIST.
STUDIU DE CAZ: PRIMARIII SATULUI ROMOS DIN JUDEȚUL
HUNEDOARA ÎN PERIOADA 1945-1950**

*

**THE ESTABLISHMENT OF COMMUNIST REGIME.
CASE STUDY: MAYORS OF ROMOS VILLAGE IN
HUNEDOARA COUNTY DURING THE PERIOD 1945-1950**

*

**L'INSTALLATION DU RÉGIME COMMUNISTE.
ÉTUDE DE CAS: MAIRES DU VILLAGE DE ROMOS DANS LE
COMTÉ DE HUNEDOARA PENDANT LA PÉRIODE 1945-1950**

prof. dr. Adela Emanuela ORDEAN¹

Rezumat: Prin natura izvoarelor istorice și a surselor de informare, spațiul zonei de cercetare face dovada unei alinieri sinuoase, și totodată inevitabile, la procesul național de transformare socialistă a țării, proces implementat odată cu reușita comuniștilor de a prelua puterea în stat. În lumina acestora, așezarea Romos atestă fenomene de o deosebită amploare.

Instaurarea regimului comunist în Romos reprezintă începuturile comunizării zonei de cercetare, perioadă de mare instabilitate politică, cu numeroase schimbări politice la nivelul funcției de primar, iar aceasta cu precădere în perioada 1948-1950.

Cuvinte-cheie: Romos, regimul comunist, funcția de primar, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

Abstract: By the nature of the historical sources and sources of information, the space of the research area proves a winding, and at the same time inevitable, alignment with the national process of socialist transformation of the country, a process implemented with the success of the communists in taking power in the state. In light of these, the settlement of Romos attests to phenomena of a particular magnitude.

The establishment of the communist regime in Romos represents the beginnings of the communalization of the research area, a period of great political instability, with numerous political changes at the level of the mayor's position, and this especially in the period 1948-1950.

Key words: Romos, communist regime, the position of mayor, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

Résumé: De par la nature des sources historiques et des sources d'information, l'espace de la zone de recherche prouve un alignement sinueux, et en même temps inévitable, avec le processus national de transformation socialiste du pays, un processus mis en œuvre avec le succès des communistes dans la prise du pouvoir dans l'État. À la lumière de cela, le peuplement de Romos est témoin de phénomènes d'une ampleur particulière.

¹ Liceul Teoretic „Aurel Vlaicu” Orăștie, jud. Hunedoara; email: ema_ordean@yahoo.com

L'instauration du régime communiste à Romos représente le début de la communalisation de la zone de recherche, une période de grande instabilité politique, avec de nombreux changements politiques au niveau du poste de maire, et ce surtout dans la période 1948-1950.

Mots clés: Romos, régime communiste, le poste de maire, Ioan Clonța, 1945-1950.

*

*Atunci s-or perindat mulț' [primari], unu' după altu'... cu comuniștii, cu alea.
Până la urmă o' fost și Trăian a lu' Duligă, țăganu' o' fost primar.*
(Damian Groza)

Au fost [primari] care... n-au apreciat... n-au știut să scrie.
(Anuța Stăncioiu)

*[...] îi duce' la primărie, aicea, și îi pune' [pe] oamenii din sat, [...],
ca chiaburii, și mereau pe Calea Orașului cu boi,
cu cai cu zdrăncane-n coarne și mereau în oraș la Sfatu' raion
și de-acolo mereau la baza de recepție...
și 'nainte cu hăsta, cu Stalin, și cu hăia. Pă' cum?*
(Ioan Lomonar)

Întocmai procesului politic derulat la nivelul întregii țări, instaurarea regimului comunist în Romos cunoaște o activitate continuă de difuzare a ideologiei marxist-leniniste. Agitatorul și propagandistul, două instrumente veritabile ale partidului, nu de puține ori sunt confirmate și istorisite de memoria colectivă romosană. Dincolo de acestea, cursul marilor evenimente naționale dictează, așa cum era de așteptat, implicit la nivelul zonei de cercetare, instalarea treptată a comunismului, respectiv a regimului care, odată ajuns la putere „nu a promis o viață politică organizată după modelul democrațiilor parlamentare europene, ci o *bună guvernare*, una mai bună decât cea realizată de clasa politică tradițională”².

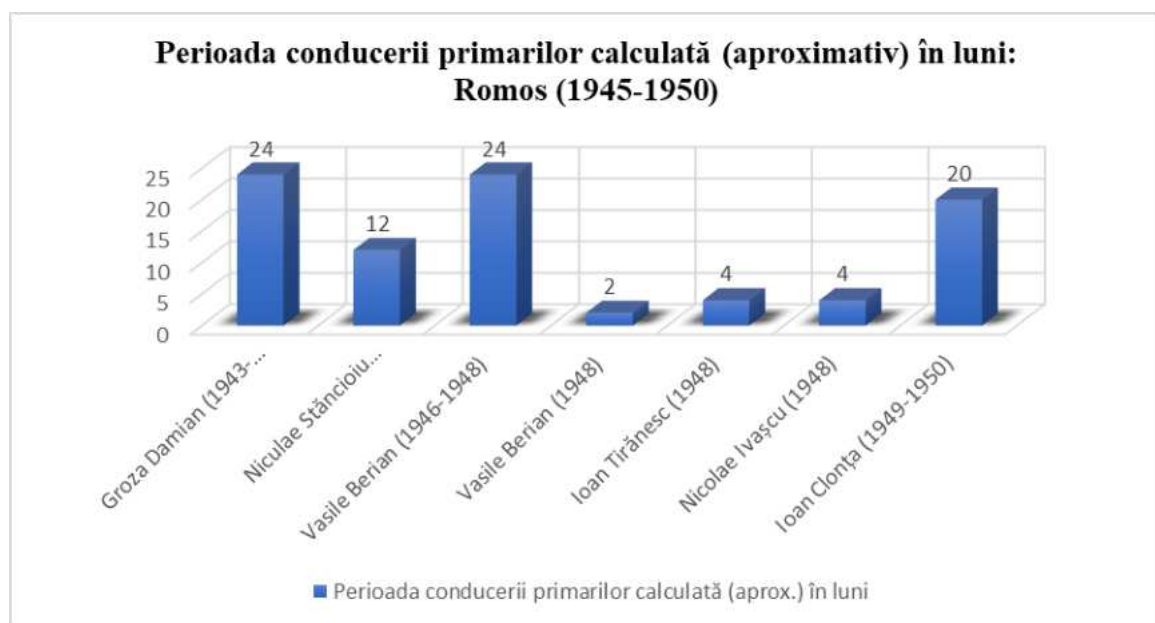
În timpul derulării marilor evenimente naționale – de la instalarea guvernului Petru Groza în 6 martie 1945, rezultatul alegerilor din 19 noiembrie 1946, la abdicarea forțată a regelui Mihai în 30 decembrie 1947, și până la proclamarea socialismului în România, comunitatea romosană înregistrează pe scena politică a localității o serie de primari. Activitatea de cercetare a identificat prezența următoarelor figuri politice: Damian Groza, Niculae Stăncioiu, Vasile Berian, Ioan Tirănesc, Nicolae Ivașcu, respectiv Ioan Clonța. În vederea reconstituirii tabloului istoric al figurilor politice aflate, în circumstanțele vremii, mai mult ori mai puțin, la cârmuirea Romosului,

² Ramona Coman, *Ipostaze ale comunismului românesc. Despre crearea și funcțiile instituției judiciare*, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 35.

expunem grafic linia cronologică a guvernării acestora (**Fig. 1**), împreună cu perioada de activitate înregistrată (**Fig. 2**).

Figură 1: Proiecție proprie. Primarii din Romos în perioada instaurării regimului comunist.

Figură 2: Proiecție proprie. Perioada de conducere a primarilor calculată (aproximativ) în luni: Romos (1945-1950).

Înainte de a desprinde concluzii pe seama expunerilor grafice, trebuie remarcat faptul că, cel puțin până la Ioan Clonța, fiecare primar își găsea originea în Romos, ceea ce face ca în perioada instaurării regimului comunist, comunitatea romosană să cunoască în continuare tradiția istorică a primarilor autohtoni. În privința apartenenței politice, memoria rurală subliniază adeziunea primarilor la partidul politic al Frontului Plugarilor³. Întrucât documentele de arhivă confirmă pentru spațiul de cercetare o

³ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

slabă susținere a Partidului Comunist – din 2784 persoane cu drept de vot (comuna Romos), la nivelul anului 1946 numai un număr de 62 de săteni erau membrii ai Partidului Comunist, tindem a crede că în perioada 1945-1948 este mai posibil ca primarii din localitate să aparțină în cea mai mare parte, ori chiar numai, structurilor politice amintite de istoria orală – Frontul Plugarilor, în care, potrivit documentelor istorice, la nivelul anului 1946 exista un număr de 428 persoane membre (comuna Romos) a grupării politice anterior amintite⁴.

Revenind asupra expunerii grafice, putem trasa câteva concluzii esențiale. În primul rând, în perioada 1945-1948 – de la instaurarea guvernului Petru Groza la instaurarea efectivă a regimului comunist, Romosul a înregistrat conducerea a trei primari, respectiv: Damian Groza, Niculae Stăncioiu și Vasile Berian⁵. Tot aici, remarcăm faptul că odată cu apariția guvernului din 6 martie 1945, la nivelul zonei de cercetare, primarii au cunoscut mandate scurte, aspect ce pune în relief instabilitatea politică în teritoriu. Pe de altă parte, numai la nivelul anului 1948 pe scena politică aparținătoare comunității romosane s-au aflat trei primari – cu posibilitatea de a mai fi existat și alții, neidentificați la momentul de față, după cum urmează: Vasile Berian (ianuarie – februarie 1948), Ioan Tirănesc (aprilie – iulie 1948), Nicolae Ivașcu (septembrie - decembrie 1948)⁶. Prin prisma acestora remarcăm continuarea instabilității politice în Romos, pe fondul marilor evenimente naționale ale anului 1948. Cu siguranță, Romosul asistă acum, în mod inevitabil, la o serie de numeroase schimbări ale primarilor.

Despre perioada instaurării regimului comunist, la nivelul zonei de cercetare, istoria orală, prin vocea săteanului Damian Groza, fiul fostului primar Damian Groza (1943-1945), pune în lumină următoarea realitate: „Atunci s-or perindat mult' [primari], unu' după altu'... cu comuniștii, cu alea. Până la urmă o' fost și Trăian a lu' Duligă, țăganu' o' fost primar”⁷. Iată, implicit memoria locală susține existența unui număr mare de primari, într-un timp relativ scurt, la Romos, în perioada instaurării regimului comunist. Cel mai probabil, numeroasele schimbări ale primarilor pot fi explicate în contextul numirilor politice întreprinse de autoritățile comuniste locale. În sfârșit, la o analiză atentă a graficului ce reprezintă perioada conducerii primarilor calculată (aproximativ) în luni, și anume anii 1945-1950, putem observa că, cea mai lungă cărmuire i-a aparținut lui Vasile Berian (1946-1948).

În continuare, reconstituirea tabloului istoric vizează îndreptarea atenției asupra relației dintre figurile politice locale – aflate în funcția de primar, respectiv contextul politic național.

⁴ Camelia Maria Stanciu, *Aspecte ale activității sectorului jandarmi Orăștie în perioada alegerilor electorale din 1946*, în Anuarul „Sargetia”, Deva, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, 2010, p. 480.

⁵ Aurel Răduțiu, *Romos (jud. Hunedoara). File de Cronică 1850-1950*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2015, p. 403.

⁶ *Ibidem*, p. 403.

⁷ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

Primarul Damian Groza (1943-1945)

Damian Groza reprezintă omul politic aflat în funcția de primar al Romosului în perioada 1943-1945, deci în timpul celei de-a doua conflagrații mondiale și a unor mari evenimente naționale.

„Tata o' fost brigadier silvic”⁸, povestește Damian Groza – fiul primarului Damian Groza, aflat la etatea de 93 de ani. Apartenența politică a tatălui său a fost, în mod inevitabil, legată de gruparea Frontul Plugarilor. Mai mult decât atât, anul 1945 îl plasează pe primarul Groza Damian în ochiul furtunii politice, mai exact în momente de grea cumpănă, așa cum au fost instalarea guvernului din 6 martie 1945 și decretarea reformei agrare. Desigur, cu toate că la momentul de față al investigației nu ne este cunoscută data exactă a încetării din funcția de primar a săteanului Groza Damian, verificarea unor surse istorice – mai mult sau mai puțin directe față de activitatea politică a primarului, precum documente de arhivă, periodice locale, ori apelul la memoria colectivă, confirmă prezența conducerii lui Damian Groza inclusiv la sfârșitul lunii august 1945. În acest sens, activitatea sa politică a cunoscut fără doar și poate începuturile comunizării României, și implicit ale Romosului.

După cum era de așteptat, principala confruntare a primarului Damian Groza a fost reprezentată de materializarea reformei agrare din 23 martie 1945. Despre aceasta, interviuul Damian Groza mărturisește: „Uite, de exemplu, tata o' avut un năcaz: o' venit lege să exproprieze sașii”⁹. Arhiva Primăriei Comunei Romos, respectiv „Dosar 2/1945-1946”, atestă consecințele instaurării guvernului Petru Groza prin reforma agrară, dar și implicarea primarului Damian Groza în această politică. În sfârșit, în privința apartenenței politice, periodicul local „Zori noi” confirmă relația pozitivă dintre primarul satului și autoritatea comunistă hunedoreană, Damian Groza cunoscând apelativul de „prieten”¹⁰.

Primarii Stăncioiu – Berian – Tirănesc – Ivașcu

Fără a se remarca în mod evident – cel puțin până la momentul cercetării de față, conducerea primarilor Niculae Stăncioiu (1945 - 1946), Vasile Berian (1946 - februarie 1948), Ioan Tirănesc (aprilie - iulie 1948) și Nicolae Ivașcu (septembrie - decembrie 1948), cunoaște la rândul-i începuturile comunizării Romosului: de la scrutinul din 1946, trecerea în ilegalitate a partidelor istorice în 1947, până la abdicarea forțată a regelui Mihai și proclamarea României ca stat socialist. Prin prisma expunerilor grafice (**Fig. 1** și **Fig. 2**), desprindem în centrul ultimelor mari evenimente naționale prezența primarului Vasile Berian, cel care a înregistrat în perioada instaurării regimului comunist cea mai lungă cărmuire.

⁸ *Ibidem*, f.n.

⁹ *Ibidem*, f.n.

¹⁰ 50 de persoane au luat parte la „Marea” adunare a partidului Național Țărănesc al lui Maniu la Orăștie, în „Zori noi”, anul III, nr. 161, joi 21 februarie 1946, p. 1,

http://www.biblioteca.deva.eu/periodice/zorinoi/1946/2/Zori%20noi_1946_%20161.pdf, accesat în data de 23.10.2022.

În continuare, chestiunea apartenenței politice a primarilor anterior amintiți este și ea importantă. Istoria orală aduce în acest sens drept răspuns gruparea Frontul Plugarilor¹¹. Găsim acest răspuns plauzibil, dacă luăm în considerare prezența guvernului Petru Groza, ori chiar mai mult, desființarea partidelor istorice: PNT și PNL.

Nu în ultimul rând, făcând referire la viziunea politică a comunității romosane aflată în contextul abdicării forțate a regelui Mihai, vocea istoriei orale oferă următoarea imagine: „Oamenii or ținut cu regele. Romosanii or ținut cu regele. Da' ce s-o-ntâmplat? Nu mai aveau voie. Intrasăra primari deștia... de la județ, îi monta [în sat], [li se spunea] ce să facă, cum să facă”¹². Iată așadar, comunitatea romosană cunoaște, cel puțin pentru o perioadă, înlocuirea primarilor autohtoni cu primari străini Romosului.

Primarul Ioan Clonța (1949-1950)

Începuturile comunizării Romosului înregistrează în perioada 1948-1950 nu mai puțin de patru intervenții în ceea ce înseamnă instalarea persoanei potrivite în funcția de primar. Chiar dacă guvernările Berian – Tirănesc – Ivașcu ne sunt puțin cunoscute, ultima intervenție comunistă, desigur din perioada istorică la care facem referire, a rămas adânc întipărită în memoria colectivă locală. Astfel, instalarea lui Ioan Clonța în funcția de primar al Romosului reprezintă alinierea zonei de cercetare la politica regimului comunist de numire în funcții importante a unor clase de persoane incompetente și ușor de manipulat.

Pentru o perspectivă cât mai concretă asupra deciziilor politice comuniste materializate la nivelul zonei de cercetare, redăm în continuare o reconstituire istorică a persoanei lui Ioan Clonța, așa cum este aceasta atestată de vocea satului, la peste șapte decenii de la evenimentele vremii.

Ioan Clonța, mărturisește Damian Groza, „țânea cu comuniștii, adică ce să spui, le mai dădea câte ceva lor în plus, așa știi”¹³. Ioan Lomonar expune la rândul-i următoarea imagine de fapt: „cân' o' fo' primar, [Ioan Clonța] făce' romosanii, unii care n-aveau atelaje și deștea, îi duce' la primărie aicea și îi pune' [pe] oamenii din sat, indiferent [din ce categorie făceau parte], ca chiaburii, și mereau pe Calea Orașului cu boi, cu cai cu zdrăncane-n coarne și mereau în oraș la Sfatu' raion și de-acolo mereau la baza de recepție... și 'nainte cu hăsta, cu Stalin, și cu hăia. Pă cum? Clonța o' avut putere. Clonța n-o știut serie nimic, mă, bătrânu'! [...] Clonța nu știa nimic. [L-au pus] pe Baci di' la învățământ să-l înveță pe Clonța. O' fost [să învețe] la 50 de ani să scrie. Și la urmă, l-o-nvățat de-o iscălit. Nu putea scrie „Clonța”, [numai] „Cloanța”. Și-o venit Baci prin grădină beut, la noi, și tata l-o văzut [și l-a întrebat]: Gheorghe, ce-i? Am ajuns la un infinit! Își iscălește numele acuma: „Cloanța”!¹⁴.

¹¹ Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 4 decembrie 2022.

¹² *Ibidem*, f.n.

¹³ *Ibidem*, f.n.

¹⁴ Interviu cu Ioan Lomonar (n. 1940, Romos), realizat la Romos în data de 22 februarie 2015.

În continuare, o altă istorisire, de această dată aparținătoare lui Mișu Lomânare, atestă: „O' fost [primar] Clonța ăsta bătrânu', n-o știut să scrie nici o literă, și o fost primar!”¹⁵. [La arderea Ariei, Ioan Clonța] o' fugit la biserica săsească, de frică că-l bat oamenii, și s-o suit în turnu' bisericii, și de acolo să uita, supraveghea de acolo să vadă focu' și ce să întâmplă”¹⁶, rememora Anuța Stoicoi.

Într-o notă de revoltă, săteanca Elena Lomonar mărturisește despre Ioan Clonța: „Și prostu' ăsta iacă o' fost un prost, nevinovat, Clonța, iel o' fost primar. Apă iel... ce s-o priceput iel că... Noi n-am ajuns nici să trăierăm c-o ars. [...] Sub conducerea lor s-o făcut ce s-o făcut. Pentru că iei or fost incompetenți”¹⁷.

Nu în ultimul rând, Anuța Stăncioiu subliniază starea de fapt experimentată de comunitatea romosană, expunând: „au fost [primari] care... n-au apreciat... n-au știut să scrie. Clonța făcea asta de [alfabetizare]. Țștia n-au știut scrie, n-au știut ce-i o arhivă, n-au știut nimica, [Clonța și Traian a lui Duligă]”¹⁸.

În lumina considerentelor aduse de vocea istoriei orale, putem profila în persoana lui Ioan Clonța incompetența, nepriceperea, neglijența, lipsa asumării, slaba verticalitate, căderea în capcana manipulatorie a promisiunilor comuniste, interesul personal și, nu în ultimul rând, deschiderea față de regimul vremii în detrimentul comunității romosane. Iată, un tablou complex reconstituit prin prisma memoriei colective. Dincolo de toate acestea, este mult cu puțință ca persoana lui Ioan Clonța să fi fost exact „figura politică” de care autoritățile comuniste aveau nevoie pentru ceea ce înseamnă materializarea procesului de transformare socialistă a agriculturii, proces lansat în cadrul Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 3-5 martie 1949, an în care Ioan Clonța ajunge să dețină funcția de primar al Romosului.

În virtutea celor expuse, instaurarea regimului comunist în Romos reprezintă începuturile comunizării zonei de cercetare, perioadă de mare instabilitate politică, cu numeroase schimbări politice la nivelul funcției de primar, iar aceasta cu precădere în perioada 1948-1950.

*

Bibliografie selectivă

I. Lucrări speciale

Aurel Răduțiu, *Romos (jud. Hunedoara). File de Cronică 1850-1950*, Deva, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2015.

Camelia Maria Stanciu, *Aspecte ale activității sectorului jandarmi Orăștie în perioada alegerilor electorale din 1946*, în Anuarul „Sargetia”, Deva, Muzeul Civilizației Dacice și Romane, 2010.

¹⁵ Interviu cu Mișu Lomânare (n. 1931), realizat la Romos în data de 22 februarie 2015.

¹⁶ Interviu cu Anuța Stoicoi (n. 1939, Romos), realizat la Romos în data de 9 februarie 2019.

¹⁷ Interviu cu Elena Lomonar, (n. 1930, Romos), realizat la Romos în data de 16 aprilie 2015.

¹⁸ Interviu cu Anuța Stăncioiu (n. 1938, Romos), realizat la Romos în data de 14 aprilie 2015.

Ramona Coman, *Ipostaze ale comunismului românesc. Despre crearea și funcțiile instituției judiciare*, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist între ideologie și administrație*, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, Iași, Editura Polirom, 2009.

II.Periodice:

50 de persoane au luat parte la „Marea” adunare a partidului Național Țărănesc al lui Maniu la Orăștie, în „Zori noi”, anul III, nr. 161, joi 21 februarie 1946, p. 1,

http://www.bibliotecadeva.eu/periodice/zorinoi/1946/2/Zori%20noi_1946_%20161.pdf,

accesat în data de 23.10.2022.

III.Interviuri de istorie orală:

Interviu cu Anuța Stăncioiu (n. 1938, Romos), realizat la Romos, 14 aprilie 2015.

Interviu cu Anuța Stoicoi (n. 1939, Romos), realizat la Romos, 9 februarie 2019.

Interviu cu Damian Groza (n. 1930, Romos), realizat la Romos, 4 decembrie 2022.

Interviu cu Elena Lomonar, (n. 1930, Romos), realizat la Romos, 16 aprilie 2015.

Interviu cu Ioan Lomonar (n. 1940, Romos), realizat la Romos, 22 februarie 2015.

Interviu cu Mișu Lomânare (n. 1931), realizat la Romos, 22 februarie 2015.